

14. Radianti, J., Majchrzak, T. A., Fromm, J., & Wohlgenannt, I. (2020). A systematic review of immersive virtual reality applications for higher education: Design elements, lessons learned, and research agenda. *Computers & Education*, 147, Article 103778. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.103778>
15. Pany, P., Scheuch, M., & Kremer, K. (2022). Plant blindness: A narrative review. *Plants, People, Planet*, 4(5), 413–424. <https://doi.org/10.1002/ppp3.10294>
16. Momsen, J., Speth, E. B., Wyse, S., & Long, T. (2022). Using systems and systems thinking to unify biology education. *CBE—Life Sciences Education*, 21(2), Article es3. <https://doi.org/10.1187/cbe.21-05-0118>
17. Poliakova, A. S. (2025). *Shchodennyk fiziologichnykh sposterezhen': A field practice workbook on plant physiology*. Hlukhiv: Hlukhivskiyi NPU im. O. Dovzhenka
18. Södervik, I., Nousiainen, M., & Koponen, I. T. (2021). First-year life science students' understanding of the role of plants in the ecosystem - A concept network analysis. *Education Sciences*, 11(8), Article 369. <https://doi.org/10.3390/educsci11080369>
19. Sherrer, S. M. (2020). A virtual laboratory module exploring photosynthesis during COVID-19. *Biochemistry and Molecular Biology Education*, 48(6), 659–661. <https://doi.org/10.1002/bmb.21464>
20. Cliff, W. H. (2023). Teaching with core concepts to facilitate the integrated learning of introductory organismal biology. *Advances in Physiology Education*, 47, 562–572. <https://doi.org/10.1152/advan.00134.2022>
- Botkin, M., & Trespalacios, J. (2025). Identifying virtual/augmented reality research in K-12 science education. *TechTrends*. <https://doi.org/10.1007/s11528-025-01138-1>

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 30.01.2026 р.
Прийнято редакцією 30.02.2026 р.
Опубліковано 6.04.2026 р.

УДК 378.147:373.2-051

DOI: 10.31376/2410-0897-2026-1-60-126-135

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Тігаренко Світлана Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: titarenko17.01@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5544-3376

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми формування особистісної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в контексті вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень. Обґрунтовано актуальність означеної проблеми з урахуванням сучасних соціальних викликів, трансформацій освітньої парадигми, процесів гуманізації та компетентнісної спрямованості освіти. Проаналізовано положення законодавчих документів, що регламентують діяльність вихователя закладу дошкільної освіти та визначають вимоги до його професійних і особистісних якостей. У роботі узагальнено підходи українських і зарубіжних учених до трактування сутності особистісної компетентності, розкрито її зміст як інтегральної характеристики особистості педагога, що охоплює ціннісні орієнтації, емоційно-вольову сферу, рефлексивні вміння, соціальну відповідальність і здатність до професійного саморозвитку. Окреслено спільні та відмінні риси вітчизняного й зарубіжного досвіду формування особистісної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти та визначено перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Ключові слова: особистісна компетентність, професійна підготовка, майбутні вихователі, дошкільна освіта, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми. У сучасному соціокультурному просторі дошкільна освіта набуває особливої ваги як фундаментальний етап у формуванні особистості дитини. Відповідно до оновлених вимог суспільства, реформ в освіті та зростання ролі гуманістичних ідей у педагогіці до особистості вихователя закладу дошкільної освіти висувуються значно вищі вимоги, ніж раніше. Ідеться не лише про професійну обізнаність, а й про сформовану систему цінностей, емоційну стабільність, здатність до самоаналізу, співпереживання, моральну відповідальність, толерантність – тобто ті якості, що є складниками особистісної компетентності педагога.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України наголошено на необхідності впровадження особистісно орієнтованого підходу до розвитку дитини, що потребує від вихователя здатності до емпатійного ставлення, етичної взаємодії, культурної чутливості та індивідуалізації педагогічного впливу. Усе це можливе лише за умови належного рівня сформованості особистісної компетентності педагога [1].

У Законі України «Про дошкільну освіту» визначаються правові, організаційні й соціальні засади дошкільної освіти як компонента безперервної освіти і гарантується реалізація права кожної дитини на

здобуття дошкільної освіти, що потребує компетентних педагогів-вихователів для ефективної реалізації цих прав і завдань [2].

У Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» встановлені вимоги до професійних і загальних компетентностей вихователів, зокрема з освітніми, комунікативними та соціальними складниками їх діяльності. Це нормативно обґрунтовує необхідність формування саме особистісних і професійних компетентностей майбутніх вихователів у процесі їх підготовки [3].

Особистісна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти є важливим чинником ефективності педагогічної діяльності та однією з провідних складників його професіоналізму. У сучасному освітньому середовищі, що постійно трансформується під впливом соціальних, культурних і технологічних змін, значення особистісного складника професійної компетентності зростає. Особистісна компетентність передбачає наявність у вихователя таких якостей, як ціннісна орієнтація на дитину, емоційна стабільність, емпатія, висока культура спілкування, здатність до рефлексії, морально-етична зрілість, здатність будувати конструктивні взаємини з іншими учасниками освітнього процесу, зокрема з батьками, колегами та дітьми.

Актуальність проблеми формування особистісної компетентності майбутніх вихователів посилюється сучасними викликами, з якими стикається система освіти. Воєнний стан, соціальна нестабільність, зростання рівня психоемоційного напруження в суспільстві, поширення інклюзивної освіти та цифровізація освітнього процесу істотно змінюють умови професійної діяльності педагога. Вихователь змушений працювати в ситуаціях невизначеності, підвищеного стресу, емоційного перевантаження, що вимагає високого рівня особистісної зрілості, стресостійкості та психологічної готовності до підтримки дітей та їхніх родин. Майбутній вихователь повинен бути не лише фахівцем у галузі дошкільного розвитку, а й особистістю, здатною до рефлексії, діалогу, емоційної підтримки дитини, з урахуванням її індивідуальних потреб.

Таким чином, проблема формування особистісної компетентності майбутніх вихователів ЗДО є комплексною, багатоаспектною і надзвичайно актуальною як у вітчизняному, так і в зарубіжному науковому дискурсі. Її розв'язання є необхідною умовою ефективної підготовки фахівців, здатних працювати в умовах інклюзивного середовища, мультикультурного простору та стрімкого цифрового розвитку освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній науці проблема формування особистісної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти привертає значну увагу дослідників, що зумовлено зростанням вимог до професійно-особистісного рівня педагогічних кадрів. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців засвідчують багатогранність і складність цього феномена, який охоплює не лише знання і вміння, але й ціннісні орієнтири, мотивацію, рефлексивні здібності та емоційний інтелект.

У вітчизняному науковому дискурсі вагомий внесок у розроблення означеної проблеми зробила О. Кононко, яка акцентує увагу на інтеграції професійних і особистісних характеристик педагога як умови його успішної діяльності в закладі дошкільної освіти [4]. О. Савченко вказує на необхідність формування гуманістичної спрямованості особистості майбутнього вихователя, здатного до діалогу, співпереживання та моральної відповідальності [5]. Н. Білик, В. Пилипенко, С. Шоста підкреслюють значення компетентісного підходу [6]. Т. Поніманська досліджувала психолого-педагогічні аспекти становлення особистості майбутнього педагога в умовах вищої освіти, наголошуючи на ролі практичного досвіду, саморефлексії та професійного самовизначення [7].

З-поміж зарубіжних дослідників значну увагу проблематиці особистісної компетентності приділяє М. Фулан, який акцентує на необхідності розвитку гнучкості, емоційного інтелекту, здатності до змін і саморозвитку як основних характеристик сучасного педагога. Дослідник підкреслює, що для ефективної професійної діяльності сучасний педагог має розвивати не лише знання з предмета, а й комунікативні здібності, емпатію, здатність до змін, рефлексію та моральну мету в роботі з дітьми. Науковець аналізує сутність лідерства і компетентностей, які дають змогу педагогам бути агентами змін у своїх спільнотах, демонструвати емоційну підтримку та постійно адаптуватися до нових викликів [8]. Л. Флоріан, К. Янг, М. Рауз аналізують вплив інклюзивного середовища на професійне й особистісне становлення вихователя, наголошуючи на важливості особистої відкритості до різноманіття. Дослідники розглядають компетентність педагога як здатність адаптувати навчання для різних дітей та формувати емпатію і розуміння різноманіття [9].

Аналіз літератури засвідчує, що в українських і зарубіжних наукових дослідженнях простежується спільне розуміння важливості особистісного розвитку педагога як цілісної особистості, здатної до ефективної професійної взаємодії з дитиною, батьками, колегами.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до проблеми формування особистісної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у вітчизняному та зарубіжному педагогічному дискурсі з метою визначення її сутності, структурних компонентів, а також актуальних тенденцій та ефективних педагогічних умов її розвитку.

Завдання статті:

1. Визначити сутність поняття «особистісна компетентність» та її значення для професійної діяльності педагога-дошкільника.
2. Проаналізувати підходи до формування особистісної компетентності у вітчизняній науково-педагогічній літературі.
3. Узагальнити основні ідеї, відображені в зарубіжних наукових джерелах, щодо розвитку особистісних якостей майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про вищу освіту» поняття «компетентність» трактується як інтегративна, динамічна сукупність знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, професійних і громадянських якостей, світоглядних установок та морально-етичних цінностей, що зумовлюють здатність особи ефективно здійснювати професійну діяльність і продовжувати навчання; водночас вона розглядається як результат здобуття освіти на відповідному рівні вищої школи [10]. За матеріалами словника іншомовних слів термін «компетентність» (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [11, с. 282]. У лексикографічних джерелах компетентність визначається як властивість компетентної особи, тобто такої, що має належні знання в певній галузі, є кваліфікованою та наділеною відповідними повноваженнями. Компетентність постає як інтегрована характеристика особистості, що охоплює систему знань, умінь і навичок, підкріплених особистісними якостями та поведінковими проявами, які забезпечують її авторитетність і результативність діяльності [12, с. 560]. Отже, компетентність доцільно розглядати як індивідуальну, ціннісно зумовлену та оцінну характеристику суб'єкта.

У психолого-педагогічному дискурсі «особистісна компетентність» тлумачиться як цілісна інтегративна властивість особистості, що відображає її здатність до саморозвитку, самореалізації, конструктивної соціальної взаємодії та відповідального здійснення професійної діяльності на основі сформованих ціннісних орієнтацій, рефлексивності, емоційної стійкості й моральної зрілості [4].

На думку Х. Сайко, особистісна готовність до професійної діяльності є специфічним психічним станом переддіяльнісної мобілізації, що охоплює усвідомлення суб'єктом власних цілей, аналіз умов їх досягнення, вибір оптимальних способів дії, прогнозування необхідних інтелектуальних, мотиваційних і вольових зусиль, а також самоналаштування на досягнення очікуваного результату. У цьому контексті особистісна компетентність інтерпретується як володіння засобами самовираження та саморозвитку, а також здатність протидіяти професійним деформаціям особистості. Х. Сайко у дослідженні особистісної готовності корекційного педагога до роботи з дітьми з аутизмом визначає важливі психологічні якості фахівця: емоційну врівноваженість, терплячість, емпатійність, здатність до довготривалої підтримки. Науковиця доводить, що професійна діяльність у сфері корекційної педагогіки має підвищені вимоги до особистісної стійкості та самоконтролю. Ці положення є релевантними й для вихователів ЗДО, оскільки сучасний педагог працює в умовах психоемоційного навантаження та різноманітності освітніх потреб дітей [13, с. 16].

На думку О. Савченко, особистісна компетентність педагога є основою гуманістичної педагогіки, що виявляється в чутливості до потреб дитини, відкритості до змін, здатності будувати партнерські стосунки, що базуються на повазі, емпатії та довірі. Дослідниця розкриває концептуальні засади компетентнісної парадигми, наголошуючи на необхідності зміщення акцентів із накопичення знань на здатність особистості ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях. Авторка аргументує, що компетентнісний підхід передбачає інтеграцію когнітивного, діяльнісного та ціннісного компонентів освіти. Для педагогічної підготовки ці положення мають принципове значення, адже формування особистісної компетентності майбутнього вихователя потребує розвитку автономності мислення, відповідальності за педагогічні рішення, здатності до критичної рефлексії. Окремо підкреслюється роль мотиваційної сфери та педагогічної культури, що створює методологічне підґрунтя для модернізації професійної освіти вихователів [5].

Особистісну компетентність І. Пукас розглядає крізь призму саморозвитку. Науковиця наголошує, що педагогічна діяльність вимагає постійної роботи над собою, усвідомлення власних ресурсів і обмежень. Значна увага приділяється формуванню рефлексивних умінь, саморегуляції, розвитку внутрішньої мотивації. Особистісна компетентність інтерпретується як здатність до цілеспрямованого самовдосконалення, що є критично важливим для майбутнього вихователя в умовах змінного освітнього середовища [14].

Згідно з підходом Т. Поніманської, особистісна компетентність включає в себе емоційну, мотиваційну, ціннісну й рефлексивну складові, які забезпечують внутрішню готовність до педагогічної діяльності в умовах різних педагогічних ситуацій. Дослідниця обґрунтовувала значущість соціального контексту розвитку особистості дитини. Т. Поніманська підкреслювала, що процес соціалізації ґрунтується на моделюванні взаємин, які дитина спостерігає у взаємодії з дорослими. У цьому аспекті роль педагога визначається як приклад соціально зрілої, морально відповідальної особистості. Особистісна компетентність педагога постає як умова формування соціальної компетентності дошкільника [7].

У монографії Г.Беленької, О.Богініч, З.Борисової та ін. «Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці» представлено системне бачення професійної підготовки педагога. Дослідниці доводять, що особистісна зрілість вихователя є визначальним чинником психічного та соціального розвитку дитини. Особистісна компетентність трактується як інтеграція гуманістичних цінностей, педагогічної емпатії, здатності до співпереживання та підтримки індивідуальності дитини. Автори акцентують увагу на необхідності формування д студентів ціннісного ставлення до здоров'я, розвитку навичок саморегуляції та професійної етики. Важливою є думка про взаємозв'язок особистісної та професійної компетентностей, оскільки педагогічна діяльність у дошкільлі має виразний емоційно-комунікативний характер [15].

Т.Ярая д дослідженні особистісної готовності майбутніх педагогів до діяльності в умовах інклюзивної освіти визначає структурні компоненти готовності: мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та поведінковий. Науковиця доводить, що професійна ефективність педагога в інклюзії залежить не лише від знань, а й від сформованості толерантності, емоційної стабільності, прийняття різноманітності. Особлива увага приділяється розвитку емпатії та стресостійкості як базових характеристик особистісної компетентності. Праця має вагоме значення для підготовки вихователів ЗДО, оскільки інклюзивний підхід стає нормою сучасної освіти, а отже особистісна зрілість педагога виступає професійною вимогою [16].

У наукових розвідках Е.Іванової особиста компетентність трактується як готовність і здатність індивідуума пояснювати, продумувати й оцінювати потреби, обмеження в сім'ї, у професії і громадському житті, а також розвивати власні здібності. Вона містить у собі такі особисті якості, як самостійність, здатність до критики, відповідальність, надійність. Дослідниця акцентує, що педагог має бути носієм цінностей партнерства, довіри, поваги до особистості дитини. Особистісна компетентність розглядається як інтеграція моральної культури, комунікативної зрілості та здатності до педагогічної підтримки [17].

І.Коновальчук розглядає інноваційну компетентність як багатоконпонентне утворення, що містить когнітивний, діяльнісний і особистісний аспекти. Дослідник підкреслює, що інноваційна діяльність неможлива без креативності, відкритості до змін, гнучкості мислення. Таким чином, особистісна компетентність є фундаментом інноваційної. Для майбутніх вихователів це означає необхідність формування здатності до професійного самовдосконалення, ініціативності та рефлексії. Праця розширює уявлення про особистісну компетентність як динамічну характеристику, що забезпечує адаптивність педагога [18].

О.Кононко особистісну компетентність тлумачить як інтегральну характеристику майбутнього фахівця, яка засвідчується його здатністю свідомо мотивувати, організовувати, регулювати, контролювати та адекватно оцінювати результативність своєї життєдіяльності й вкладених у неї особистісних зусиль, творчо й соціально прийнятно самовиражатися, ефективно розв'язувати проблеми, реалізовувати свої потенційні можливості, орієнтуватися на духовні цінності, набувати індивідуального досвіду, домагатися життєвого успіху. Значну увагу дослідниця приділяє педагогічним умовам її формування: створенню рефлексивного освітнього середовища, розвитку суб'єктності студентів, залученню до практико-орієнтованої діяльності [4].

У контексті сучасних викликів окремої уваги заслуговують дослідження, присвячені розвитку стресостійкості та резильєнтності майбутніх педагогів. Так, у працях С.Тітаренко та Н.Сосновенко розкривається проблема розвитку резильєнтності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Авторки доводять, що здатність педагога зберігати психологічну рівновагу та ефективно функціонувати в умовах стресу є важливим складником його особистісної компетентності [19].

Розглянуті дослідження демонструють багатовекторний підхід до розуміння особистісної компетентності педагога. Вона постає як поєднання ціннісних орієнтацій, емоційної культури, рефлексії, здатності до саморозвитку та гуманістичної взаємодії. У підготовці майбутніх вихователів ЗДО формування особистісної компетентності визнається стратегічною умовою професійної ефективності, психологічної стійкості та якості освітнього процесу.

У зарубіжній педагогіці особистісна компетентність розглядається як елемент етичного й професійного самовизначення педагога, здатність до відповідального вибору та розвитку індивідуального стилю педагогічної взаємодії. Зарубіжні вчені (Л.Дерлінг-Гаммонд, Д.Бенк, П.Дженнінгс, М.Грінберг) акцентують увагу на таких компонентах особистісної компетентності: емоційний інтелект; критичне мислення; здатність до адаптації в умовах змінного професійного середовища.

Одним із провідних закордонних дослідників цієї проблематики є Л.Дерлінг-Гаммонд, яка у своїх працях розглядає компетентність учителя як тривимірну структуру, що включає знання, уміння та етичні компоненти. На думку Л.Дерлінг-Гаммонд та співавторів, професійна компетентність педагогів має органічно поєднуватися з особистісною компетентністю, бо знання і практичні вміння не можуть бути дієвими без зрілої особистісної позиції, здатності до емпатії та рефлексії. Так, у дослідженні підкреслюється, що ефективні педагоги – це не лише фахівці з педагогічними знаннями, а й особистості з високим рівнем емоційної та соціальної компетентності, здатні до етичної взаємодії з дітьми, батьками та колегами. Цей

підхід стає базовою концептуальною рамкою для подальших досліджень з формування особистісної компетентності вихователів [20].

Важливий внесок у дослідження проблеми формування особистісної компетентності майбутнього педагога здійснив Ф. Кортаген, який обґрунтував необхідність переходу від технократичного до більш інтегративного бачення підготовки вчителя. Дослідник наголошує, що ефективність педагогічної діяльності визначається не лише знаннями та методичними вміннями, а передусім глибинними особистісними структурами – переконаннями, цінностями, професійною ідентичністю. Запропонована ним модель «цибулі» (onion model) демонструє взаємозв'язок середовища, поведінки, компетентностей, переконань, ідентичності та місії вчителя, що фактично відображає багатовимірну структуру особистісної компетентності. Такий підхід особливо значущий для підготовки вихователів дошкільної освіти, де особистісний чинник педагога має визначальний вплив на розвиток дитини [21].

Не менш важливим є внесок К. Каріли, яка аналізує дошкільну освіту крізь призму соціально-культурних та політичних трансформацій. Дослідниця підкреслює, що в країнах Північної Європи професійна компетентність вихователя розглядається як єдність педагогічної майстерності та особистісної зрілості. Особлива увага приділяється етичним орієнтирам, професійній автономії, здатності до рефлексії та партнерської взаємодії з родиною. К. Каріла акцентує, що сучасна освітня політика дедалі більше визнає роль особистісних характеристик педагога як чинника якості освіти. У цьому контексті особистісна компетентність трактується як ресурс забезпечення благополуччя дитини та створення інклюзивного середовища [22].

Системний аналіз взаємозв'язку компетентності педагога та професійного розвитку представлено в праці Й. Кеніг та А. Єнч. Автори розглядають компетентність педагога як динамічну конструкцію, що розвивається впродовж професійного шляху й включає когнітивні, мотиваційні та особистісні компоненти. Особливий акцент робиться на значенні безперервного професійного розвитку, що сприяє не лише вдосконаленню професійних умінь, а й зміцненню особистісної ефективності, педагогічної ідентичності та стресостійкості. Дослідники підкреслюють, що розвиток компетентності неможливий без рефлексії, саморегуляції та здатності до професійної адаптації, що прямо співвідноситься з поняттям особистісної компетентності [23].

Дослідники соціально-емоційного навчання вказують, що соціально-емоційні навички педагога взаємопов'язані з його здатністю до формування здорових стосунків із дітьми й ефективного управління освітнім процесом. У контексті дошкільної освіти SEL стає надзвичайно важливим, оскільки ранній вік дітей потребує від педагога високого рівня емпатії, регуляції емоцій, толерантності та міжособистісної чутливості. Науковці зазначають, що педагогам важливо розвивати емоційну компетентність як частину особистісної компетентності, оскільки це сприяє створенню психологічно безпечного освітнього середовища та сприяє адаптації дітей до освітнього процесу [24].

Інший важливий вимір особистісної компетентності педагога – культурна компетентність. У працях Д. Бенк підкреслюється, що в мультикультурних суспільствах майбутні вихователі повинні володіти навичками міжкультурної комунікації, усвідомленим ставленням до культурних відмінностей та здатністю інтегрувати ці знання в освітню практику. Це передбачає здатність педагога не лише розуміти культурні відмінності дітей та батьків, а й аналізувати власні упередження, цінності й реакції – важливі чинники особистісної компетентності [25].

Дослідження П. Дженнінгс, М. Грінберг підкреслюють, що емоційна компетентність педагога – здатність розпізнавати, розуміти й регулювати власні емоції та емоції інших – є визначальним ресурсом особистісної компетентності. У роботі з дошкільниками, де велику роль відіграють емоційні й міжособистісні процеси, це стає надзвичайно важливим. Дослідники доводять, що педагоги з високим рівнем емоційної компетентності краще справляються зі стресом, підтримують позитивну атмосферу в групі та сприяють соціально-емоційному розвитку дітей [26].

У зарубіжних дослідженнях особистісна компетентність часто розглядається в контексті розвитку soft skills. Основними напрямками її формування є: інтерактивне навчання, що передбачає роботу в групах, колективне вирішення проблем; менторство та підтримка зі сторони досвідчених педагогів; емоційно-фокусовані тренінги.

Узагальнюючи позиції зазначених авторів, можна констатувати, що в зарубіжній педагогічній науці особистісна компетентність педагога розглядається як інтегративна основа професійної компетентності. Вона охоплює ціннісно-смыслову сферу, професійну ідентичність, емоційну регуляцію, рефлексивність і соціально-комунікативні навички. Такий підхід формує методологічне підґрунтя для модернізації підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти, орієнтованої на гармонійне поєднання професійних знань і особистісного розвитку.

Таким чином, більшість дослідників підкреслюють, що особистісна компетентність педагога є не

лише професійною якістю, а й передумовою ефективної діяльності в освітньому середовищі, особливо в роботі з дітьми дошкільного віку, де важливу роль відіграє емоційна врівноваженість, етичність та вміння будувати відкриту й довірливу комунікацію.

Значення особистісної компетентності педагога виявляється насамперед у створенні психологічно безпечного середовища, яке є основою всебічного розвитку дитини. Позитивна взаємодія між дитиною і педагогом, яка ґрунтується на довірі, повазі та прийнятті, забезпечує емоційний комфорт і сприяє формуванню в дитини базових життєвих орієнтирів. Особистість вихователя виконує роль еталону поведінки, носія культурних і соціальних норм, зразка для наслідування. Саме тому особистісно зрілий вихователь ЗДО не лише формує життєві компетентності дитини дошкільного віку, а й виховує власним прикладом, демонструючи відповідальні, толерантні й етичні моделі поведінки.

Варто підкреслити, що успішна реалізація освітніх програм у ЗДО значною мірою залежить від здатності педагога індивідуалізувати підходи до кожної дитини, враховуючи її психофізіологічні особливості, інтереси та потреби. Ця здатність базується на високому рівні розвитку емоційного інтелекту, рефлексії та гнучкого мислення, що є складниками особистісної компетентності. Особливої актуальності це набуває в інклюзивному освітньому просторі, де педагог має бути готовим не лише організовувати взаємодію дітей з різними освітніми потребами, а й створювати умови для їхньої соціалізації та самореалізації.

Особистісна компетентність вихователя також визначає ефективність його співпраці з батьками. Педагог, який володіє навичками ненасильницької комунікації, уміє будувати конструктивні партнерські стосунки, легко налагоджує продуктивний діалог, спрямований на спільне вирішення освітніх завдань. Окрім того, сформована особистісна компетентність є запорукою професійної стійкості педагога, його здатності протистояти емоційному вигоранню, зберігати внутрішню мотивацію та прагнення до професійного зростання. Успішна педагогічна діяльність у ЗДО потребує постійного оновлення знань, самовдосконалення, готовності до прийняття інновацій – усе це можливе лише за умови особистісної зрілості та відкритості до розвитку.

На наше переконання, особистісна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти – це інтегральна якість фахівця, що виявляється в здатності до самопізнання, саморегуляції, рефлексії, емоційної відкритості та моральної відповідальності, забезпечує гуманістичну взаємодію з дітьми, батьками та колегами, а також сприяє реалізації індивідуального потенціалу в професійній діяльності та постійному саморозвитку в умовах освітнього середовища, що постійно змінюється.

Таким чином, особистісна компетентність вихователя не є другорядною характеристикою, а виступає основою його професійної ідентичності та вирішальним чинником якості дошкільної освіти. Її формування має бути пріоритетним завданням в системі підготовки майбутніх педагогів, адже саме особистість вихователя визначає атмосферу дитинства, у якій формується майбутнє покоління.

Порівняльний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з проблеми формування особистісної компетентності дає змогу виокремити такі спільні риси: важливість формування емоційного інтелекту; інтеграція теорії та практики; орієнтація на розвиток комунікативних навичок. Вітчизняна наука зосереджується на емоційно-ціннісному та гуманістичному аспектах формування особистісної компетентності вихователя, тоді як зарубіжна – на автономії, соціальній відповідальності та професійному лідерстві. Обидві традиції сходяться на важливості рефлексії, емоційного інтелекту та практичного досвіду як основ формування компетентного педагога-дошкільника. Відмінності полягають у підходах до реалізації. У зарубіжній педагогіці більше уваги приділяється індивідуалізації навчання та використанню цифрових технологій, тоді як у вітчизняній практиці акцент робиться на колективних формах роботи та морально-етичному вихованні.

Адаптація закордонних підходів в Україні може здійснюватися шляхом творчого поєднання кращих напрацювань обох наукових традицій з урахуванням національного освітнього контексту, ментальних особливостей і соціальних запитів; упровадження наставництва (менторства) у педагогічних ЗВО та закріплення досвідченого вихователя за студентом під час педагогічної практики з метою підтримки розвитку особистісних рис, професійної рефлексії та етичної культури; розширення міждисциплінарного підходу й інтеграції психології, педагогіки та соціології в зміст підготовки з акцентом на розуміння дитини як особистості в соціокультурному середовищі; розвитку рефлексивної культури та включення до навчальних програм рефлексивних щоденників, портфоліо й групових дискусій, що сприятиме усвідомленню педагогічної ролі та власного професійного зростання; застосування кейс-методу й аналізу етичних дилем, моделювання педагогічних ситуацій, у яких майбутні вихователі формуватимуть ціннісні орієнтири, оцінюватимуть поведінкові моделі й ухвалюватимуть обґрунтовані рішення; організація міжнародних обмінів, стажувань або спільних освітніх проєктів, а також залучення майбутніх вихователів до іншого педагогічного досвіду під час проходження онлайн-курсів, участі в конференціях різного рівня.

На сучасному етапі це передбачає впровадження індивідуалізованих освітніх маршрутів для студентів

педагогічних спеціальностей, ширше використання цифрових ресурсів для розвитку особистісного потенціалу майбутніх вихователів, а також збереження і посилення акценту на гуманістичних цінностях, що традиційно притаманні українській педагогіці. Такий інтегративний підхід сприятиме формуванню фахівців нового покоління – професійно підготовлених, рефлексивних, емоційно зрілих і соціально відповідальних вихователів, здатних до ефективної діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Отже, зарубіжний досвід має значний потенціал для збагачення системи професійної підготовки українських вихователів, особливо в частині формування їхньої особистісної компетентності. Головне завдання – не механічне перенесення моделей, а їх осмислена адаптація, яка враховує цінності української освіти, традиції педагогічної школи та потреби сучасного закладу дошкільної освіти.

Висновки. Проведене теоретичне дослідження підтвердило, що формування особистісної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є важливим і багатоаспектним напрямом педагогічної науки та практики. В умовах трансформації освітньої парадигми, упровадження інклюзивної освіти, підвищених соціальних і професійних вимог до фахівців саме особистісна компетентність визначає здатність педагога створювати емоційно безпечне, морально-гуманістичне середовище для повноцінного розвитку дитини.

У результаті аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури було встановлено, що особистісна компетентність трактується як інтегративна характеристика особистості, яка поєднує ціннісні, емоційно-вольові, рефлексивні, комунікативні та культурно-світоглядні компоненти. Українські дослідники акцентують на морально-етичному становленні педагога, розвитку емпатії та рефлексії як основ професійної самореалізації. Зарубіжні вчені натомість підкреслюють роль емоційного інтелекту, критичного мислення, соціальної відповідальності й soft skills.

Порівняльний аналіз виявив як спільні, так і відмінні підходи до формування особистісної компетентності. Спільним є усвідомлення її центральної ролі в професійній підготовці вихователів, інтеграція теоретичної підготовки з практичним досвідом, увага до емоційної сфери педагога. Відмінності простежуються в методах реалізації: в українському контексті переважають морально-ціннісні акценти, у західному – індивідуалізація, гнучкість, цифровізація та наставництво.

Отже, особистісна компетентність є не лише складником професіоналізму вихователя, а й важливим чинником якості дошкільної освіти. Її формування має бути стратегічним пріоритетом підготовки майбутніх педагогів, адже саме особистість вихователя забезпечує моральну атмосферу, психоемоційний клімат і виховний потенціал освітнього середовища. Для досягнення високого рівня підготовки фахівців у сфері дошкільної освіти важливо інтегрувати найкращі практики зарубіжного досвіду з урахуванням особливостей вітчизняного освітнього середовища.

Перспективами подальших досліджень є оцінювання ефективності зарубіжних моделей формування особистісної компетентності вихователя ЗДО (менторство, коучинг, волонтерські проекти, практико-орієнтоване навчання) в українських реаліях.

Список використаної літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 12.01.2026).
2. Про дошкільну освіту : Закон України від 2001. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 17.02.2026).
3. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти», затверджений наказом Міністерства економіки України від 19.10.2021 р. № 755-21. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/357-nakaz_755.pdf (дата звернення: 10.01.2026).
4. Кононко О. Особистісна компетентність майбутнього педагога: зміст, структура, умови формування. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. / Рівн. держ. гуманітар. ун-т. Рівне : Вид-во РДГУ, 2015. С. 75–84.
5. Савченко О. Я. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. *Рідна школа*. 2014. № 4/5. С. 12–16.
6. Білик Н. І., Пилипенко В. В., Шоста С. П. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фах. журн. 2020. № 6 (195). С. 15–20.
7. Поніманська Т. І. Світ людей у вихованні соціальної компетентності дошкільника. *Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2000. Вип. 9. С. 90–93.
8. Fullan M. The nature of leadership is changing. *European Journal of Education*. 2020. 55(2). URL: https://www.researchgate.net/publication/341484616_The_nature_of_leadership_is_changing (дата звернення: 08.02.2026).
9. Florian L., Young K. S., Rouse M. Preparing teachers for inclusive and diverse educational environments: studying curricular reform in an initial teacher education course. *International Journal of Inclusive Education*. 2010. 14(7), 709–722. URL: https://abdn.elsevierpure.com/en/publications/preparing-teachers-for-inclusive-and-diverse-educational-environm/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.02.2026).
10. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556->

18#Text (дата звернення: 10.01.2026).

11. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
13. Сайко Х. Я. Особистісна готовність корекційного педагога до виховання дітей з аутизмом : навч. посіб. Львів : Тріада Плюс, 2017. 248 с.
14. Пукас І. Л. Основи саморозвитку професійної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти : монографія. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2021. 134 с.
15. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Бельська Г. В., Богиніч О. Л., Борисова З. Н. та ін.; за заг. ред. І. І. Загарницької. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 310 с.
16. Ярая Т. А. Особистісна готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2014. 23 с.
17. Іванова Е. Сучасний педагог в системі особистісно орієнтованої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. 2005. Вип. XXVIII. 190 с.
18. Коновальчук І. І. Сутність і структура інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 110–130.
19. Титаренко С. А., Сосновенко Н. В. Розвиток резильєнтності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах військового стану. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: виклики та пріоритети* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Глухів, 19–20 жовтня 2023 р. Глухів : ГНПУ ім. О.Довженка, 2023. С. 142–146.
20. Darling-Hammond L., Hyler M. E., Gardner, M. (2017). Effective Teacher Professional Development. Palo Alto : Learning Policy Institute. URL: https://learningpolicyinstitute.org/sites/default/files/product-files/Effective_Teacher_Professional_Development_REPORT.pdf (дата звернення: 12.01.2026).
21. Korthagen F. A. J. In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*. 2004. 20(1). 77–97. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2003.10.002> (дата звернення: 10.01.2026).
22. Karila K. A Nordic perspective on early childhood education and care policy. *European Journal of Education*. 2012. 47(4). 584–595. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/ejed.12007> (дата звернення: 10.01.2026).
23. König J., Jentsch A. Teacher competence and professional development. *International Handbook of Comparative Large-Scale Studies in Education*. 2022. P. 1167–1183. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-88178-8_38 (дата звернення: 12.01.2026).
24. Bierman K. L., Motamedi M. Social and emotional learning programs for preschool children. *Handbook of social and emotional learning: Research and practice*. 2015. P. 135–151.
25. Banks J. A. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching. Routledge, 2016. URL: <https://surl.li/vdzomf> (дата звернення: 08.01.2026).
26. Jennings P. A., Greenberg M. T. The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research*. 2009. 79(1). P. 491–525.

THE PROBLEM OF FORMING PERSONAL COMPETENCE OF FUTURE PRESCHOOL EDUCATION TEACHERS IN DOMESTIC AND FOREIGN LITERATURE

Titarenko Svitlana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Preschool Pedagogy and Psychology Department.
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *In the contemporary socio-cultural context, preschool education is viewed as a fundamental stage in a child's personality development, which consequently increases the requirements for the professional and personal training of preschool teachers. Transformations in the educational paradigm, the humanization of pedagogy, the expansion of inclusive education, the digitalization of the educational environment, and the influence of societal crises have intensified the relevance of the issue of developing personal competence in future preschool educators. This concerns the cultivation of a value system, emotional stability, reflectivity, moral maturity, empathy, and the ability to engage in constructive interaction. In both domestic and international research, personal competence is interpreted as an integrative characteristic that ensures the effectiveness of pedagogical practice, psychological resilience, and the quality of the educational process.*

Purpose. *The purpose of the article is to conduct a theoretical analysis of scholarly approaches to the formation of personal competence in future preschool educators within domestic and international pedagogical discourse, aiming to define its essence, structural components, as well as current trends and effective pedagogical conditions for its development.*

Methods. *Analysis of psychological and pedagogical literature and regulatory documents; comparison of scholarly approaches; generalization of research findings; systematization of conceptual provisions regarding the*

structure of personal competence.

Results. The study establishes that in domestic scholarship, personal competence is interpreted as the integration of value-meaning orientations, moral and ethical qualities, emotional culture, the capacity for reflection, and self-development. Researchers emphasize the humanistic orientation of the teacher's personality, empathy, pedagogical ethics, and reflective culture. In international literature, personal competence is associated with the development of emotional intelligence, soft skills, professional identity, adaptability, and educational leadership. Considerable attention is paid to continuous professional development, mentoring, reflective practices, social-emotional learning, and cultural competence. The comparative analysis reveals a shared understanding of the importance of emotional regulation, communicative skills, child-centered value orientation, and the integration of theory with practice.

Originality. The article generalizes and systematizes scholarly approaches to understanding the personal competence of future preschool educators across two scientific traditions. The feasibility of an integrative approach to its formation within the system of professional training is substantiated.

Conclusion. The development of personal competence in future preschool educators is a strategic prerequisite for their professional effectiveness and psychological readiness to work in the modern preschool environment. Domestic and international approaches demonstrate conceptual alignment in recognizing the central role of the teacher's personal development. Promising directions for modernizing professional training include fostering reflective culture, implementing mentoring practices, expanding practice-oriented learning, developing emotional intelligence and stress resilience, strengthening interdisciplinarity, and utilizing digital resources. The thoughtful adaptation of international experience will contribute to preparing a new generation of educators who are professionally competent, emotionally mature, ethically responsible, and socially sensitive.

Keywords: personal competence, professional training, future preschool educators, preschool education, competence-based approach.

References

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic Component of Preschool Education] URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
2. Pro doshkilnu osvitu : Zakon Ukrainy [On Preschool Education: Law of Ukraine] vid 2001. № 49, st. 259. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].
3. Profesiyni standart «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity» [Professional Standard «Preschool Education Teacher»], zatverdzhnyi Nakazom Ministerstva ekonomiky Ukrainy (vid 19.10.2021 r. № 755-21). URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/357-nakaz_755.pdf [in Ukrainian].
4. Kononko, O. (2015). Osobystisna kompetentnist maibutnoho pedahoha : zmist, struktura, umovy formuvannia. [Personal Competence of the Future Teacher: Content, Structure, and Conditions of Formation] *Innovatyka u vykhovanni: zb. nauk. pr. / Rivn. derzh. humanitar. un-t. Rivne: Vyd-vo RDHU. C. 75-84.* [in Ukrainian].
5. Savchenko, O. Ya. (2014). Uprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v pochatkovu osvitu: zdobutky i nerozviazani problemy. [Implementation of the Competency-Based Approach in Primary Education: Achievements and Unresolved Issues] *Ridna shkola. № 4/5. S. 12-16.* [in Ukrainian].
6. Bilyk N. I., Pylypenko V. V. & Shostia S. P. (2020). Rozvytok tsyfrovoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pisljadiplomnoi osvity. [Development of Digital Competence of Teaching Staff in the System of Postgraduate Education] *Imidzh suchasnoho pedahoha : elektron. nauk. fakh. zhurn.. № 6 (195). S. 15-20.* [in Ukrainian].
7. Ponimanska, T. I. (2000). Svit liudei u vykhovanni sotsialnoi kompetentnosti doshkilnyka. [The World of People in the Formation of Social Competence of a Preschool Child] *Onovlennia zmistu, form i metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity: Zb. nauk. prats. Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu. Vypusk 9. Rivne: RDHU, S. 90-93.* [in Ukrainian].
8. Fullan, M. The nature of leadership is changing. *European Journal of Education, 2020. 55(2).* URL: https://www.researchgate.net/publication/341484616_The_nature_of_leadership_is_changing
9. Florian, L., Young, K. S., & Rouse, M.. Preparing teachers for inclusive and diverse educational environments: studying curricular reform in an initial teacher education course. *International Journal of Inclusive Education, 2010 14(7), 709-722.* URL: https://abdn.elsevierpure.com/en/publications/preparing-teachers-for-inclusive-and-diverse-educational-environm/?utm_source=chatgpt.com
10. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy [On Higher Education: Law of Ukraine] vid 01.07.2014 № 1556-VII (vid 01.01.2026. № 4681-IX) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
11. Slovyk inshomovnykh sliv [Dictionary of Foreign Words] / Uklad.: S. M. Morozov, L. M. Shkaraputa. Kyiv : Naukova dumka, 2000. 680 s. [in Ukrainian].
12. Velykyi tumachnyi slovyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language] (z dod. i dopov.) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv ; Irpin: VTF «Perun», 2005. 1728 s. [in Ukrainian].
13. Saiko, Kh.Ia. (2017). Osobystisna hotovnist korektsiinoho pedahoha do vykhovannia ditei z autyzmom. [Personal Readiness of a Special Education Teacher to Educate Children with Autism] *Navchalnyi posibnyk, Lviv: Triada Plus. 248 s.* [in Ukrainian].
14. Pukas, I. L. (2021). Osnovy samorozvytku profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vykhovatelja zakladu doshkilnoi

osvity: monohrafiia. [Foundations of Self-Development of Professional Competence of a Future Preschool Education Teacher: Monograph] Kyiv: Vyd-vo «Tsentr uchbovoi literatury», 134 s. [in Ukrainian].

15. Bieliienka, H. V., Bohinich, O. L., Borysova, Z. N. & in. (2009). Pidhotovka vykhovatelya do rozvytku osobystosti dytyny v doshkilnomu vitsi : monohrafiia; [Training a Teacher for the Development of a Child's Personality in Preschool Age: Monograph] za zah. red. I.I. Zaharnytskoi. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 310 s. [in Ukrainian].

16. Yaraia, T. A. (2014). Osobystisna hotovnist maibutnikh pedahohiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inkluzyvnoi osvity [Personal Readiness of Future Teachers for Professional Activity in the Context of Inclusive Education] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psyhol. nauk : spets. 19.00.07 «Pedahohika ta vikova psykholohiia». Kyiv, 23 s. [in Ukrainian].

17. Ivanova, E. (2005). Suchasnyi pedahoh v systemi osobystisno oriietovanoi osvity [The Modern Teacher in the System of Personality-Oriented Education]. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu : Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk KhKhVIII. / Za zahalnoi redaktsiieiu V.I. Sypchenka. Sloviansk: Vydavnychiy tsentr SDPU, 190 s. [in Ukrainian].

18. Konovalchuk, I. I. (2011). Sutnist i struktura innovatsiinoi kompetentnosti pedahoha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu. [Essence and Structure of Innovative Competence of a General Secondary Education Teacher] Profesiina pedahohichna osvita : kompetentnisnyi pidkhdid : monohrafiia / za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, S. 110-130. [in Ukrainian].

19. Titarenko, S. A. & Sosnovenko, N. V. (2023). Rozvytok rezylientnosti maibutnikh vykhovatelyv zakladiv doshkilnoi osvity v umovakh viiskovo stanu. [Development of Resilience of Future Preschool Education Teachers under Martial Law Conditions]. Aktualni problemy doshkilnoi osvity: vyklyky ta priorytety: zb. naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii 19-20 zhovtnia 2023 roku. Hlukhiv : HNPU im. O. Dovzhenka, S. 142-146. [in Ukrainian].

20. Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto: Learning Policy Institute. URL: https://learningpolicyinstitute.org/sites/default/files/product-files/Effective_Teacher_Professional_Development_REPORT.pdf

21. Korthagen, F. A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20(1), 77–97. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2003.10.002>

22. Karila, K. (2012). A Nordic perspective on early childhood education and care policy. *European Journal of Education*, 47(4), 584–595. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/ejed.12007>

23. König, J., & Jentsch, A. (2022). *Teacher competence and professional development*. In *International Handbook of Comparative Large-Scale Studies in Education* (pp. 1167–1183). Springer. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-88178-8_38

24. Bierman, K. L. & Motamedi, M. (2015). Social and emotional learning programs for preschool children. In J. Durlak, C. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. Gullotta (Eds.). *Handbook of social and emotional learning: Research and practice*, pp. 135-151.

25. Banks, J. A. (2016). *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching*. Routledge. <https://surl.li/vdzomf>

26. Jennings, P. A. & Greenberg, M. T. (2009). The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491–525.

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 26.02.2026 р.

Прийнято редакцією 26.03.2026 р.

Опубліковано 6.04.2026 р.